

O'QUVCHILARNI HAMKORLIKDA ISHLASH KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Umidov Azizjon Rahmatjonovich

Professional ta'limni rivojlantirish instituti tayanch doktoranti

Email: umidovazizbek92@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarda hamkorlikda ishlash kompetensiyasini shakllantirishning mazmuni, ahamiyati va pedagogik asoslari yoritiladi. Hamkorlik kompetensiyasi o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi hamda kasbiy tayyorgarligida muhim omil sifatida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: hamkorlik, kompetensiya, muloqot, jamoaviy faoliyat, interfaol metodlar, kommunikativ rivojlanish.

Zamonaviy kasbiy ta'limi tizimini raqamlashtirish jarayonlarining jadallashuvi, mehnat bozoridagi dinamik o'zgarishlar hamda bitiruvchilarga qo'yilayotgan kasbiy va shaxsiy kompetensiyalar bo'yicha talablarning ortib borishi sharoitida tub islohotlarni boshdan kechirmoqda. Ushbu holat kasb-hunar ta'limi mazmuni va uni amalga oshirishning metodik asoslarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. Shuningdek, boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik yondashuvlarni aniqlash va joriy etish mehnat bozorining zamonaviy talablari bilan uyg'un holda kadrlar tayyorlash sifatini oshirishning muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-martdagi PF-51-son Farmonida maktabgacha va maktab ta'limi sohasida boshqaruv tizimini yanada takomillashtirishga doir strategik yo'nalishlar belgilab berilgan. Mazkur hujjat ta'lim muassasalari faoliyati samaradorligini oshirish, ta'lim xizmatlarining zamonaviy sifat ko'rsatkichlarini ta'minlash, hamda raqobatbardosh kadrlar salohiyatini rivojlantirish uchun zarur tashkiliy-huquqiy va metodik shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan.

PF-51-son Farmonining qabul qilinishi ta'lim tizimida bilim sifati monitoringini kuchaytirish, rahbar va pedagog xodimlarning mas'uliyatini oshirish, hamda zamonaviy boshqaruv amaliyotlarini joriy etish orqali ta'limni boshqarishning butun tizimini modernizatsiya qilish yo'nalishidagi muhim bosqich sifatida e'tirof etiladi. [1]. Bugungi kunda ta'lim tizimi o'quvchilardan nafaqat bilim va ko'nikmalarni egallashni, balki ularni amaliyotda, jamoaviy faoliyatda samarali qo'llashni ham talab qilmoqda. Shu bois hamkorlikda ishlash kompetensiyasini shakllantirish zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb vazifalaridan biri sanaladi. Ushbu kompetensiya

o'quvchilarning birgalikda ishlash, o'zaro muloqot qilish, fikr almashish, mas'uliyatni bo'lishish va umumiy maqsad sari intilish qobiliyatlarini ifodalaydi.

Hamkorlik kompetensiyasi o'quvchi shaxsining ijtimoiylashuviga, jamoaviy faoliyatga moslashuviga, muloqot madaniyatini egallashiga xizmat qiladi. Bu jarayonda o'quvchi o'z fikrini erkin ifoda etadi, boshqalarni tinglashni, turli nuqtayi nazarlarni qabul qilishni, muammolarni kelishuv asosida hal etishni o'rganadi. Shunday qilib, hamkorlik kompetensiyasi nafaqat ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatni, balki kelajakdagi kasbiy hayotda ham samarali faoliyat yuritish imkonini yaratadi.

Mazkur kompetensiya o'quvchilarda kommunikativ, ijtimoiy, tashkiliy va refleksiv sifatlarni uyg'unlashtiradi. O'quvchi jamoa a'zosi sifatida nafaqat o'zining, balki butun guruhning muvaffaqiyati uchun mas'ul ekanini anglaydi. Shu bilan birga, o'z faoliyatini baholash, jamoaning ishini tahlil qilish, xatolardan xulosa chiqarish qobiliyatlari ham rivojlanadi.

Hamkorlik kompetensiyasini shakllantirishda o'qituvchining roli beqiyosdir. U o'quvchilarga birgalikdagi faoliyat uchun qulay muhit yaratishi, guruhli o'qitish shakllarini yo'lga qo'yishi, o'zaro ishonch, hurmat va muloqot madaniyatini qo'llab-quvvatlashi zarur. Interfaol metodlar — aqliy hujum, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, rol o'ynash, hamkorlikdagi muhokama kabi usullar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Shu jarayonda ular bir-biridan o'rganadi, o'z g'oyalarini himoya qiladi va jamoaviy qaror qabul qilishni o'rganadi. Ibroximov Maqsadjon Axmedovichning fikricha "Kompetensiyaviy ta'lim o'quvchilarning ma'lum bilimlar yig'indisini egallashnigina emas, balki shaxsni rivojlantirish, anglash va yaratish qobiliyatlarini o'stirishni mo'ljallaydi" [2].

Xorijiy ilmiy ishlarda hamkorlikda ishlashning guruhli shaklini imkoniyatlarini yoriyib berishga alohida urg'u qaratilgan. Jumladan, D.V.Jonson, R.T.Jonsonlar o'quvchilarning individual o'quv-bilish faoliyatini kichik guruhlardagi birgalikda ishlash bilan uyg'unlashtirishni taklif etishgan [3]. D.de Friz (D. DeVries) va K.Edvards (K. Edwards) [4] o'quv-bilish faoliyatidagi o'quvchilarning birgalikdagi faoliyatini tashkil etishning guruhli shaklini tashkil etishning o'yin usullarini bayon etishgan.

Birgalikda ishlayotganda, odamlar birgalikda "yaxshi qilish" maqsadiga intiladilar, ular o'zlarini jamoaning boshqa a'zolari bilan taqqoslamaydilar, resurslar va ma'lumotlardan birgalikda foydalanadilar, yordam so'rashga yoki boshqalarga o'z yordamini taklif qilishga tayyor bo'ladilar. tengma-tent, hurmat bilan gaplashadilar. Hamkorlik munozaralarni istisno qilmaydi, argumentlarga qo'shilmaslik, optimal yechimlarni izlash. Jamoa muvaffaqiyati shaxsiy muvaffaqiyat sifatida qabul qilinadi va shaxsiy resurslarni umumiy ishga yanada ko'proq sarflashga undaydi. Boshqa

narsalar qatorida, hamkorlik yaratishi isbotlangan ijobiy psixologik fon va salomatlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi [5].

Shunday qilib Rusakova T.S fikricha, yoshlarning hamkorlik kompetensiyasini quyidagicha tavsiflash mumkin: u yosh avlodning umumiy maqsadlarga erishish yo'lida birgalikdagi muvofiqlashtirilgan faoliyatga shaxsiy salohiyatini integral ko'rsatkichi sifatida namoyon bo'ladi; jamoada samarali o'zaro hamkorlik usullarini amalga oshirish qobiliyatida ifodalanuvchi, ijtimoiy ahamiyatga ega vazifalarni hal etishga yo'naltirilgan va yoshlarning jamoaviy ishga faol sub'ekt sifatida munosabatini ta'minlaydigan asosiy kompetensiya hisoblanadi [6].

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda hamkorlik kompetensiyasini shakllantirish — bu zamonaviy ta'limning asosiy yo'nalishlaridan biridir. U nafaqat ta'lim jarayonini faollashtiradi, balki shaxsiy va kasbiy rivojlanishning poydevorini yaratadi. Hamkorlikda ishlay oladigan o'quvchi — bu ijtimoiy jihatdan yetuk, mas'uliyatli, muloqotga ochiq, kelajakda jamoaviy faoliyatda muvaffaqiyat qozonadigan shaxsdir.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha va maktab ta'limi sohasida boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2025-yil 19-martdagi PF-51-son Farmoni <https://lex.uz/uz/docs/7438961>
2. Ibroximov Maqsadjon Axmedovich. O'quvchilarda kompetensiyalarni rivojlantirishda ta'lim texnologiyalarning ahamiyati. universaljurnal.uz -B-438.
3. DeVries, D., Edwards K. Learning games and student teams: Their effects on classroom process / D. DeVries, K. Edwards. – American Educational Research Journal. – 1993. – №10. – P. 307-318
4. Johnson D.W., Johnson R.T. Cooperation and the use of technology. In J. M. Spector, M. D. Merrill, J. van Merriënboer, & M. Driscoll (Eds.), Handbook of research on educational communications and technology. – New York: Taylor & Francis, 2008. – P. 1017-1044
5. Buffington Perry W Competition vs. Cooperation [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.charleswarner.us/articles/competit.htm> (дата обращения: 20.06.2019).
6. Русакова Т.С., Серякова С.Б. Компетенция сотрудничества молодежи: подходы к определению понятия // Педагогический журнал. 2023. Т. 13. № 5А. С. 220-226. DOI: 10.34670/AR.2023.17.74.021